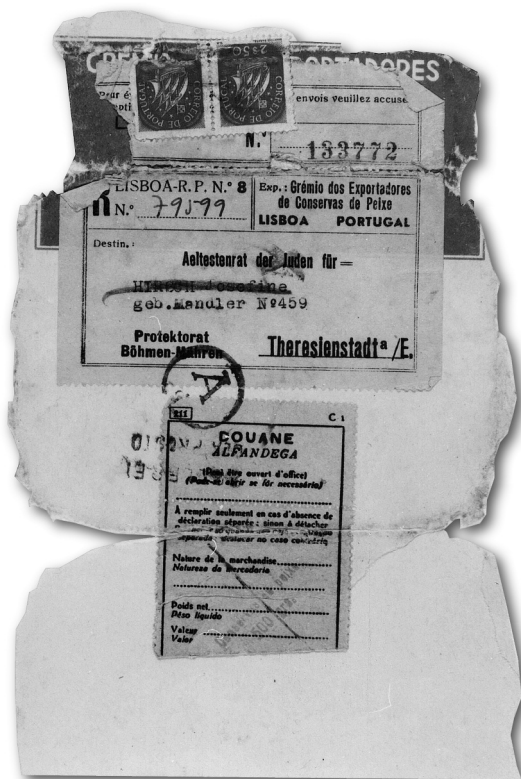

Adresní nálepky zásilek sardinek z Lisabonu pro příjemce v ghettu, adresované radě starších do Terezína (nahore) a ŽNO v Praze (dole). IŽM/

Hromadné zásilky mezinárodních organizací do ghetta

Židovští vězni v ghettech a koncentračních táborech nebyli chápáni jako váleční zajatci nebo internovaní civilisté válčících států, a proto stáli v prvních letech věznění mimo dosah ochrany Mezinárodního výboru Červeného kříže v Ženevě. Ten tedy zprvu ani nevykonával inspekce v ghettech a táborech, ani nezprostředkovával písemný styk s nimi. Po proniknutí prvních zpráv o jejich situaci a plánu „konečného řešení“, které v srpnu a září 1942 zachytil ženevský úřad Světové židovské federace, se snaha mezinárodních organizací, zejména židovských, otevřít do židovských ghett a východních táborů cestu pro hromadné potravinové zásilky znásobila. Aktivní úlohu v pomoci vězněným Židům hráli již od počátku války především židovské organizace, zejména Světová židovská federace ve Velké Británii (World Jewish Agency), Spojený americký židovský výbor pro distribuci (American Jewish Joint Distribution Committee), Světová sionistická organizace (World Zionist Organisation) a další a postupně se připojovaly i další humanitární organizace a vlády spojeneckých zemí, zejména když zprávy o „konečném řešení“ ověřila a potvrdila 22. 11. 1942 americká vláda.

Cílem, na který se úsilí zaměřilo, bylo dostat židovské vězně pod ochranu Mezinárodního výboru Červeného kříže a docílit možnost inspekcí jeho delegátů v ghettech a táborech, a také jeho prostřednictvím navázat písemné spojení s jednotlivými židovskými vězni a zajistit pro ně humanitární potravinovou pomoc.

Československá exilová vláda se situací československých Židů, vězněných v ghettu Terezín i jinde, začala intenzivně zabývat v létě 1942. Koncem srpna 1942 se obrátil výkonný výbor exilového Československého Červeného kříže zvláštním memorandem na Mezinárodní výbor Červeného kříže v Ženevě se žádostí, aby se pokusil zajistit souhlas německé strany s návštěvami delegátů MVČK v internačních a koncentračních táborech i střediscích deportovaných. Československý zástupce ministerstva zahraničí ve Švýcarsku, vedoucí Úřadu Stálého delegáta Československé republiky u Spojených národů a zároveň delegát exilového Československého Červeného kříže u Mezinárodního výboru Červeného kříže v Ženevě JUDr. Jaromír Kopecký²³ prostřednictvím československého ministerstva zahraničí doporučil exilovému Československému Červenému kříži, aby se snažil zajistit společný postup s britským Červeným křížem a ostatními spojeneckými organizacemi Červeného kříže a aby společným tlakem dosáhli toho, že Mezinárodní výbor Červeného kříže rozšíří svou kompetenci i na deportované civilní osoby a vezme v ochranu i deportované do Terezína. Zároveň informoval, že předseda Mezinárodního výboru Červeného kříže prof. Max Huber je, na rozdíl od některých jiných členů výboru, myšlenky nakloněn. Československý Červený kříž se na podnět J. Kopeckého skutečně obrátil na britský Červený kříž a na Červený kříž spojenců ve věci společného postupu a získal pro svou snahu jejich podporu.

Mezinárodní výbor Červeného kříže nebyl v této otázce jednotný, protože se především obával reakce německé strany, která by mu mohla ztížit jeho činnost prováděnou v rámci ženevských konvencí pro válečné a internované zajatce válčících států, a v otázce židovských vězňů proto postupoval opatrně. Pro rozšíření své působnosti na židovská ghetta a tábory musel především získat souhlas německé strany. Po částečném ústupku říšského vedení se Mezinárodnímu výboru Červeného kříže podařilo na podzim 1942 dojednat dohodu o možnosti zaslání soukromých balíčkových zásilek z ciziny do ghetta v Terezíně prostřednictvím Červeného kříže, což se odrazilo i v pravidlech poštovního styku s ghettem, vyhlášených zde 24. 9. 1942. Pravidla se také zmiňovala o možnosti písemného styku ciziny s ghettem prostřednictvím dopisnic Červeného kříže, nicméně z ghetta žádné dopisnice Červeného kříže nikdy neodešly a do ghetta došly jen sporadicky.

Nadále probíhala jednání Mezinárodního výboru Červeného kříže s německou stranou o možnosti zasílat humanitární pomoc do židovských ghett a táborů formou hromadných zásilek. Tato možnost byla ze strany Mezinárodního výboru Červeného kříže podmíněna souhlasem říše s kontrolou jejich distribuce formou stvrzení příjmu a osobní kontrolou delegátů. Německá strana se zprvu k tomuto návrhu stavěla velmi odmítavě. Ke změně stanoviska dospěla až pod tlakem vnitřní hospodářské situace v říši s tajným záměrem použít část humanitárních zásilek pro vlastní zásobování a také ušetřit potravinové zásobování židovských ghett a táborů, které bylo vězňům v minimální míře poskytováno. Svůj souhlas ale podmínila výhradou, že Mezinárodní výbor Červeného kříže ustoupí od svého požadavku a nebude mít nad deportovanými kontrolu. Jasně to vyplývá ze záznamu legačního rady F. Rademachera, který měl v říšském ministerstvu zahraničí v té době na starosti židovskou agendu, ze 14. 1. 1943, ve kterém negativně reagoval na dotaz delegáta Mezinárodního výboru Červeného kříže Marcela Junoda. Ten měl prověřit na říšském ministerstvu zahraničí, zda se Mezinárodní výbor Červeného kříže může obrátit na německou vládu s návrhem zprostředkovávat zprávy mezi deportovanými Židy z okupovaných území a jejich rodinnými příslušníky žijícími za hranicemi třetí říše.²⁴

Složitou situaci jasně charakterizoval pracovník ženevského úřadu Světové židovské federace Gerhart Riegner, který sehrál v průběhu války zásadní roli v organizování pomoci i při soustředování podkladů o situaci Židů v obsazené Evropě. V depeších, zasílaných centrále v Londýně v letech 1942 až 1945, pro rok 1942 mimo jiné uváděl (v překladu):²⁵

- začátek listopadu 1942: „Příjem pošty od Edelsteina, mimo jiné nahlášeno povolení poštovního styku. Výstavba společnosti v ghettu se nyní zdá být zatím ukončena. Zůstanou-li tam deportovaní, zatím nejasné. Balíčky z Portugalska zatím možné, začalo se s pokusnými balíky do Terezína. Oddělení registrace a administrativy transportů ŽNO v Praze odmítá podávat informaci“;
- koncem listopadu 1942: „Smíšená komise pro pomoc při MVČK je připravena začít s měsíčními zásilkami potravin v hodnotě 50 - 70 000 švýcarských franků do Terezína a do táborů v Polsku. Peníze vyžádány od Spojeného amerického židovského výboru pro distribuci v New Yorku (jemuž vláda USA příslibila pro tyto účely 12 000 US dolarů měsíčně), od československé exilové vlády a od anglických židovských organizací. Peníze mají být zaslány do Švýcarska, aby se daly financovat zásilky MVČK a balíčky z Lisabonu.“;
- 29. 1. 1943: „Situace v Praze se silně zhoršuje ... Šifrované dopisy z Terezína vypovídají o hladu a zimě ...“.

Československá strana byla s tím, že do Terezína byly pokusně zaslány balíčky, seznámena dopisem československého exilového ministerstva zahraničí, který o tom s odvoláním na zprávu J. Kopeckého ze Ženevy informoval exilové ministerstvo vnitra a sociální péče a Federaci československých Židů 26. 11. 1942. Dr. Kopecký následně 23. prosince oznámil, že v poště došlé z Terezína byly balíčky potvrzeny. Československá exilová vláda mezitím projednávala finanční zajištění hromadné potravinové pomoci. Z Masarykova londýnského ministerstva zahraničí byl dán pokyn zástupcům československé exilové vlády v Ženevě, Stockholmu a Lisabonu pomáhat při záchraně jednotlivců a skupin. Byl zřízen fond na zasílání balíčků prostřednictvím Mezinárodního výboru Červeného kříže z neutrálních zemí do ghetta v Terezíně a do táborů v Polsku. Složitá jednání vedla československá strana také s britským ministerstvem pro hospodářskou válku o finančním zabezpečení humanitární pomoci do Terezína z Portugalska a ze Ženevy.

Mezinárodní výbor Červeného kříže byl totiž jen zprostředkovatelem, nikoli organizátorem nebo plátcem zásilek. O tom se zmiňuje další telegrafická zpráva G. Riegnera židovskému ústředí v Londýně z 10. 3. 1943: „Musíte konečně pochopit, že pomocné zásilky Mezinárodní výbor Červeného kříže sám neobstarává, on jen vede základní diplomatická jednání. Povolení zásilek leží v rukou Smíšené komise pro pomoc při Mezinárodním výboru Červeného kříže (Commission Mixte de Secours de la Croix-Rouge internationale) která se skládá ze zástupců Mezinárodního výboru Červeného kříže a Ligy národních společností Červeného kříže. Tato smíšená komise je technickým aparátem, nákupčím a zasilatelským orgánem pro pomocné zásilky. Vše se u ní proplácí.“

Československá exilová vláda souhlas britské strany k financování potravinové pomoci jak z Portugalska, tak ze Ženevy získala. K finančnímu zabezpečení akce dalo prostředky exilové československé ministerstvo sociální péče a současně byly získávány sbírkami Československé pomocné akce mezi československými občany ve Velké Británii.

Souhlas s vývozem 3 000 liber měsíčně do Portugalska na nákup balíčků pro československé občany internované a deportované na kontinentě byl podmíněn tím, že se balíčková akce bude vztahovat výhradně na československé státní občany, balíčky musí obsahovat pouze zboží portugalského původu a jako odesílatel bude figurovat jen jméno a adresa zasilatelské firmy v Portugalsku, kterou doporučí britské velvyslanectví v Lisabonu. Dále bylo stanoveno, že celková váha zboží odeslaného z Portugalska nebo ze Ženevy nesmí přesáhnout čtyři tuny za měsíc apod. Zásadní podmínkou britské, ale i německé strany bylo, že balíčky musí být adresovány jednotlivým osobám jmenovitě. Od roku 1943 začal proto budovat exilový československý Červený kříž kartotéku deportovaných do Terezína a východních táborů. Byla to velmi obtížná práce a podchytila jen malý počet jmen, přestože určení místa pobytu deportovaných, jejich jména a počet v jednotlivých táborech a v ghettu bylo pro organizaci hromadných zásilek nezbytné. Při pomocných akcích se angažoval londýnský Sociální výbor Židů z Československa. Akcím na podporu deportovaných Židů výrazně pomáhali člen československé Státní rady, která v exilu zastupovala parlament, ing. Arnošt Frischer, představitel českožidovského hnutí v Ženevě dr. Ullman, člen Mezinárodního výboru Červeného kříže a bývalý rakouský diplomat Johannes Schwarzenberg, pocházející z rakouské větve šlechtického rodu, a československý zástupce v Ženevě dr. Jaromír Kopecký. Ten poskytl adresář deportovaných československému konzulovi v Portugalsku Františku Čejkovi, který pomocnou akci hromadných zásilek v Lisabonu sledoval.

Obal zásilky zasláné jako tiskovina československým konzulem F. Čejkou z Lisabonu exilové vládě do Londýna. /PM/

Adresní nálepka na zásilku MVČK. /ŽM/

Problémem bylo i to, co z Portugalska vyvážet, protože v prosinci 1942 zakázala tamní vláda vývoz všeho zboží s výjimkou sušených fíků a piniových jader. Teprve v dubnu 1943 povolila vývoz sardinek s podmínkou, že budou zasilány formou poštovních balíčků, nikoli tedy v bednách jako vagónové zboží a vypravovat je mohlo pouze grémium vývozců rybích konzerv. Zasilání formou poštovně vyplacených balíčků znamenalo zdražení celé akce. Ještě začátkem dubna nebylo zřejmé, jestli bude možné potravinovou pomoc uskutečnit a bude-li skutečně doručena. Pochybnosti o kontrole doručení balíčků vyjádřil předseda Mezinárodního výboru Červeného kříže M. Huber i v dopise předsedovi exilového Československého Červeného kříže v Londýně generálu J. Slezákovi z června 1943 a stejné pochybnosti vyjádřila i londýnská delegace mezinárodního výboru. 30. 4. 1943 předal konečně lisabonský delegát Mezinárodního výboru Červeného kříže a zástupce Smíšené komise pro pomoc při MVČK H. Imhoff konzulovi Čejkovi povolení k zaslídkám potravinových balíčků na adresu rady starších pro jmenovitě uvedené jednotlivce. Smíšená komise pro pomoc při MVČK totiž formálně celou akci organizovala, i když ve skutečnosti zboží pouze objednávala u vybraného vývozce, Grémia dos Exportadores de Conservas de Peixe. Téhož dne první zásilka se sardinkami pro 375 terezínských vězňů odešla. Balíčky byly opatřeny adresní nálepkou vývozce, výdajovým číslem a byly zaslány doporučené a vyplaceny portugalskými poštovními známkami.

V depeši konzulovi Čejkovi do Lisabonu ze 6. 7. 1943 dr. Kopecký sděloval, že povolení posílat balíčky bylo rozšířeno na všechna obsazená území. Zároveň posílal seznam internovaných v Osvětimi-Birkenau, vypracovaný po dohodě s dr. Ullmanem, se žádostí, aby jim byly balíčky také zaslány, což Čejka skutečně učinil. V rozpisu odeslaných zásilek z 8. 11. 1943 hlásil, že do Terezína bylo odesláno (pravděpodobně od začátku akce) celkem 25 924 balíčků a do Osvětimi-Birkenau 2 420 balíčků.

Z Portugalska odcházely do Terezína stejnou cestou také balíčky financované z prostředků amerických židovských organizací a určené zejména vězňům nepocházejícím z bývalého Československa. Měly stejného odesílatele a formálně je také kryla Smíšená komise pro pomoc při MVČK.

Vedle portugalské cesty existovala pro pomocné zásilky cesta také přes Ženevu. Odtud bylo možné zasílat produkty nakoupené ve Švýcarsku, především kondenzované mléko, umělou kojeneckou výživu a posilovací prostředky. První hromadná zásilka MVČK adresovaná na židovského staršího J. Edelsteina směla opustit Švýcarsko 1. 5. 1943. Obsahovala 100 beden kondenzovaného mléka, 1 000 kg sušených švestek a 2 000 kg sušené polévky (Suppenmehl). Dochovalo se potvrzení židovské samosprávy z Terezína i děkovné dopisy, podle kterých došel do ghetta plný vagón se zásilkami. Podle depeše Kopeckého ale odešly ze Švýcarska vagóny dva.

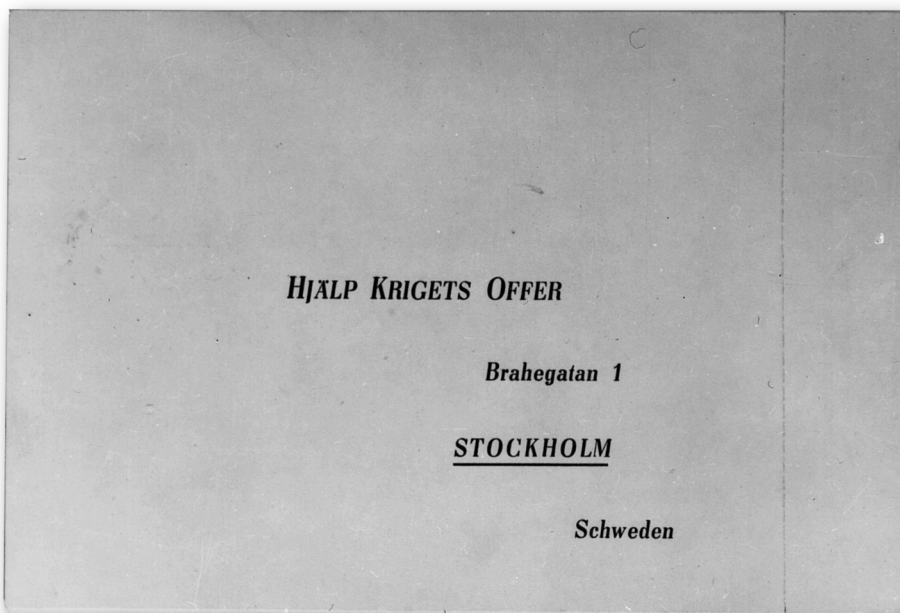
Podle zprávy Smíšené komise pro pomoc při MVČK byly za rok 1943 zaslány do Terezína zásilky se sušenou zeleninou, kondenzovaným mlékem a sušenými švestkami o váze 5 410 kg a v ceně 13 600 švýcarských franků. Po zprávě, že je tam obzvláště třeba léků, odešlo 86 beden farmaceutických výrobků a co největší možné množství výživných potravin o váze 3 232 kg. Hodnota zásilky byla 38 914 franků.

Zásilky ze Švýcarska odcházely jako zásilky Smíšené komise pro pomoc při MVČK, která je však finančně nezajišťovala. Už počátkem roku 1943 žádalo československé ministerstvo zahraničí britské úřady o souhlas s financováním balíčků ze Švýcarska, což z britské strany bylo ještě přísněji kontrolováno. Uvolnění příslušných částek bylo britskou stranou podmíněno kontrolou doručování zásilek a jednání o tom pokračovala i v průběhu roku. Potíže se zajišťováním humanitární pomoci přes Švýcarsko nepřestávaly ani v následujících letech.

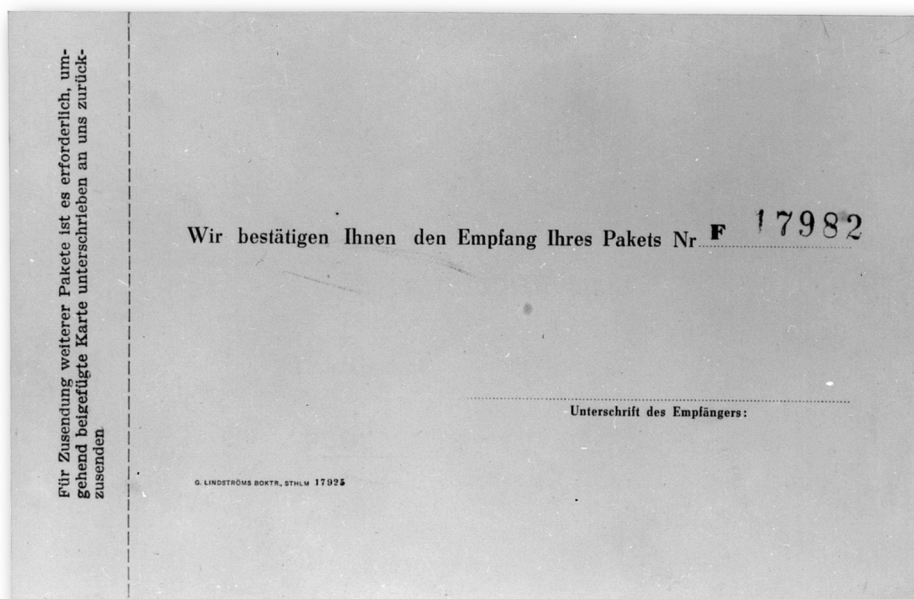
Portugalská cesta byla schůdnější a až do zákazu vypravovat korespondenci a balíky do států za Pyrenejemi, kterým portugalská vláda 22. 8. 1944 přerušila po osvobození Francie dopravní cestu, byla pro zasilání pomoci do ghetta významnější než švýcarská. Po přerušení poštovního styku byly zbylé finanční prostředky převedeny do Švýcarska, odkud akce pokračovala. Balíčky zasláné ze Švýcarska prostřednictvím Mezinárodního výboru Červeného kříže byly opatřeny nálepkou s předtištěným označením, že jde o zásilky MVČK židovské samosprávě v Terezíně, pošta Bohušovice nad Ohří. Jméno a adresa příjemce se do něj vpisovala. Předtištěny byly také oboustranné stvrzenky příjmu ve formě dopisnice. Jedna strana sloužila jako průvodka a informace o příjemci s jeho jménem, adresou a číslem zásilky, druhá jako zpáteční lístek, na kterém se vyznačoval příjem zásilky podpisem příjemce a datem převzetí.

Mezi statistikou odeslaných a terezínskou samosprávou potvrzených zásilek zel propastný rozdíl. Hlášení z Lisabonu z 8. 11. 1943 upozorňovalo československou londýnskou vládu, že z Terezína došlo jen několik málo potvrzení o doručení balíčků.

Podle hlášení konzula Čejky bylo za období od 30. 4. do 2. 9. 1943 odesláno do Terezína celkem 11 039 balíčků (podle jeho rozpisu však: 11 049 - 30. 4. 375 ks, 12. 5. 403 ks, 26. 5. 442 ks, 11. 6. 818 ks,

Stvrzenka příjmu balíku pro zásilky ze Švédska. /ŽM/

Druhá strana stvrzenky příjmu balíku ze Švédska. /ŽM/

26. 6. 985 ks, 14. 7. 1129 ks, 24. 7. 502 ks, 9. 8. 1826 ks, 14. 8. 1826 ks, 9. 8. 464 ks a 2. 9. 2279 ks, což mohlo vzniknout chybou v rozpisu). Potvrzení příjmu balíčků v ghettu, vystavené a odeslané terezínským židovským starším Paulem Eppsteinem, stvrzovalo pro období od 1. 5. do 18. 9. 1943 jen 1875 ks. Do potvrzení byly ovšem započítány i balíčky z Portugalska, financované americkými židovskými organizacemi, tzn., že podíl nedoručených zásilek byl ještě vyšší.

Situace se poněkud zlepšila v roce 1944 s přípravou na nadcházející návštěvu zástupce Mezinárodního výboru Červeného kříže. Také v ghettu byl zaveden přesnější způsob rozdělení došlých zásilek tak, aby balíčky, jejichž příjemci nebyli dohledáni ani pomocí poštovní kartotéky a dohledacích seznamů, byly vydány nejpotřebnějším. 30. 5. 1944 požádala v souvislosti s přicházejícími konzervami sardinek židovská samospráva odesílatele, aby pokud možno směřoval zásilky adresně a přesně uvedl jméno, datum narození, místo původu a další známé údaje o příjemci. V kancelářích starších bloků, v budovách a v Hlavní ulici číslo 2, ve druhém dvoře, byly potom vyvěšovány seznamy došlých zásilek s neúplným označením příjemce.²⁶

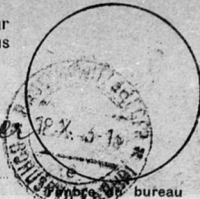
Když ale přišlo potvrzení z Terezína, které vystavil Paul Eppstein 29. 3. 1944 a které postoupil Mezinárodní výbor Červeného kříže svému lisabonskému delegátovi Imhoffovi a ten je předal konzulovi Čejkovi, propastný rozdíl mezi odeslanými a stvrzenými zásilkami byl opět zřetelný. F. Čejka o něm podal zprávu exilovému československému ministerstvu zahraničí, ve kterém uváděl, že od začátku balíčkové akce do konce března 1944 vypravil do Terezína 39 233 ks balíčků, od té doby do 21. 6. 1944 dalších 29 331 ks, tedy celkem 68 564 balíčků. Spolu s 30 000 ks balíčků, jejichž odeslání zařídily židovské organizace, bylo z Portugalska do Terezína odesláno na 100 000 ks balíčků, které měli vězni obdržet. Počet kusů, které Eppstein potvrdil, je ale jen 7 294 balíčků. Posléze přišlo z Terezína ještě další potvrzení příjmu balíčků za období od 1. 4. 1944, ve kterém potvrzuje příjem 13 444 ks balíčků. I když v hlášeních z ghetta jsou určité nesrovnalosti a celkový potvrzený příjem 20 738 kusů balíčků se v některých pramenech nepatrně liší, rozdíl mezi odeslanými zásilkami z Portugalska a ze Švýcarska a přijatými v ghettu jasně naznačuje, že většina potravinové pomoci byla německou stranou ukradena. Pochybnosti o doručování pomoci do rukou vězňů podpořila i akce z února 1944, při které konzul Čejka odevzdal grémium vývozců kolem 6 000 dopisnic, které měli připojit ke každé zásilce. Adresáti na nich měli nejen stvrdit příjem zásilky, ale také uvést, kolik těchto zásilek skutečně dostali. Zpět došlo 435 dopisnic, na nichž jen jeden vězeň uvedl, že dostal čtyři, několik vězňů uvedlo tři kusy, ostatní méně - dva či spíše jeden. Přitom každému vězni ze seznamu z Portugalska byly zaslány dva balíčky měsíčně, ale některým i více, až 36 kusů.

O některých hromadných zásilkách se dochovaly zprávy v materiálech židovské samosprávy. 28. 2. 1945 předložil židovský starší velitel tábora rozpis zásilek doručených prostřednictvím MVČK a zasílatelských firem za období od května 1943 do února 1945. Z Portugalska došlo 117 083 balíčků, z toho 402 jednotlivých zásilek přes MVČK a 589 hromadných. Za únor 1945 došlo 684 balíčků od zasílatelských firem, od MVČK nic.²⁷ Proč je takový rozpor mezi uvedeným číslem došlých balíčků a balíčků v rozpisu a skutečně stvrzených odesílatelům balíčků, lze vysvětlit pouze účelovou manipulací nařizenou velitelstvem ghetta. Podle akce s dopisnicemi z Portugalska i podle vzpomínek vězňů se jim balíčky s humanitární pomocí dostávaly do rukou opravdu jen ojediněle nebo vůbec ne. Přestože si byla československá strana, stejně jako ostatní zúčastněné strany, vědoma tohoto hromadného rozkrádání, zastavení pomoci by nakonec nejvíce postihlo strádající vězně a proto nadále pokračovala.

Podle zápisu z jednání velitele tábora se židovským starším ze 16. 1. 1945 podal SS-Untersturmführer Baltrusch z táborové komandatury, který zřejmě vedl agendu s MVČK, zprávu o zásilce 1 500 krabic Ovomaltiny v pětisetgramovém balení a bedny s 50 000 vitamínovými tabletami.²⁸

Perfektní manipulaci předvedla německá komandatura i při návštěvě dr. Rossela v Terezíně v červnu 1944, který o hromadných zásilkách nakonec napsal ve zprávě pro Mezinárodní výbor Červeného kříže (v překladu): „Důležitý detail - za všechny hromadné a jednotlivé zásilky je třeba pokud možno zaplatit celní poplatky. Tím se usnadní dodání balíků do Terezína. Není možné zasílat přes Terezín zásilky do táborů ve Slezsku; nikdy se to nedělalo a nepůjde to. V příloze pod číslem 14 viz lístky, které jsou zaslány jako potvrzení příjmu balíků. Za sardinky, které pocházely z Portugalska, u nichž nebyl uveden odesílatel, bylo potvrzení zasláno výrobci ... V terezínském ghettu v pravém slova smyslu nechybí žádné zboží. Vždy jsou vítány tyto výrobky - obuv, dětská výživa, mléčné výrobky, vitamíny, sportovní výrobky všeho druhu, stále zásilky portugalských sardinek. Viz kapitola o zdravotní péči - zásilky léků.“

Zásilky šly do Terezína přes Prahu a železnicí na nádraží v Bohušovicích nad Ohří, kde si je přebírala podle seznamu skupina pracovníků balíčkové pošty v ghettu. Při předání zásilky příjemci byl zároveň stvrzen zpáteční lístek buď příjemcem nebo oddělením pošty. Všechny podepsané stvrzenky příjmu

ADMINISTRATIE DER NEDERLANDSCHE POSTERIJEN ADMINISTRATION DES POSTES DES PAYS-BAS	C 5	BERICHT VAN ONTVANGST UITBETALING 2) AVIS DE RÉCEPTION PAYEMENT 2)
(In te vullen door het kantoor van afzending) (A remplir par le bureau d'origine)		(In te vullen door afzender, die hieronder zijn volledig adres moet vermelden) (A remplir par l'expéditeur qui mentionnera ci-dessous son adresse complète)
Aangeteekend stuk (.....) 1) 2) Envoie recommandé Brief — Boosje — Postpakket Lettre — Boîte — Colis met een aangegeven waarde van 2) avec valeur déclarée de 2) Postwissel groot 2) Mandat de poste de ter post bezorgd ten postkantoor te déposé au bureau de poste de		Stempel van het kantoor van terugzending van het bericht. M. <i>Paul Mayer</i> te <i>Amsterdam (Z)</i> à (Plaats van bestemming in dikke letters) (Lieu de destination en gros caractères) <i>Jekerstraat 29/</i> (Straat en nummer/Rue et numéro) <i>Holland</i> (Land van bestemming/Pays de destination)
den <i>11. Sept. 1943</i> onder nummer <i>1172</i> le sous le No. afgezonden door <i>Paul Mayer</i> expédié par M. en geadresseerd aan <i>Guinnus Feinhardt</i> et adressé à M. te <i>Amsterdam G. 420</i> à		POSTDIENST SERVICE DES POSTES L 1711 - '43 - K 716

MODEL P 209

Zpáteční lístek nizozemské poštovní správy na balíkovou zásilku do ghetta, potvrzený poštovním úřadem v Bohušovicích nad Ohří 18. 10. 1943. [Soukromá sbírka, SRN]

De ondergeteekende verk
 Le soussigné déclare que
 behoorlijk is afgeleverd de
 uitbetaald
 a été dûment livré le
 payé

Stempel van het kantoor van bestemming.

(Handtekening/Signature) 1)
 van den geadresseerde: v.d. ambtenaar v.h. kantoor v. bestemming:
 du destinataire: de l'agent du bureau destinataire:
Guinnus Feinhardt

Timbre du bureau destinataire.

1) Dit bericht moet door den geadresseerde, of, indien de reglementen van het land van bestemming dit medebrengen, door den ambtenaar van het kantoor van bestemming geteekend en omgaand rechtstreeks aan den afzender worden teruggezonden. *)
 Cet avis doit être signé par le destinataire ou, si les règlements du pays de destination le comportent, par l'agent du bureau destinataire et renvoyé par le premier courrier directement à l'expéditeur.

*) In Nederland zijn vereischt de handteekeningen van den postambt. en van den geadresseerde of zijn gemachtigde.

Druhá strana zpátečního lístku nizozemské poštovní správy na balíkovou zásilku do ghetta. Převzetí bylo potvrzeno příjemcem zásilky 12. 10. 1943 a poštovním úřadem v Bohušovicích nad Ohří. [Soukromá sbírka, SRN]

balíku předala pošta židovskému staršímu spolu s jejich soupisem. Židovský starší připojil průvodní dopis a vše předal veliteli tábora k odeslání.

Další zemí odkud ojediněle hromadné zásilky přicházely bylo Švédsko, i když ještě v roce 1943 se k tomu sekretář švédského ministerstva zahraničí Boheman stavěl negativně. Do předtištěného německého textu stvrzenky příjmu balíku ze Švédska se doplňovalo pouze číslo zásilky a příjmem podpis s datem. Zpáteční adresa zněla na Hjålp Krigets Offer ve Stockholmu. Vzorek blíže neurčené stvrzenky předložil židovský starší veliteli tábora spolu se zprávou o stvrzenkách ze Švédska 1. 12. 1944 k rozhodnutí.²⁹ Dochována je také zpráva z 1. 5. 1944 o příjmu zásilky 30 balíčků s macesy ze Švédska.³⁰ Stejně tak se zachovala turecká strana, a humanitární pomoc odešla z Ankary jen v nepatrném množství.

Nejvíce balíčků dostávali Židé z Dánska. Pět z nich, kteří nespádali do vymezené kategorie pro odsun, se po jednáních mezi německými a dánskými úřady vrátilo v lednu 1944 z Terezína zpět do vlasti. Na základě jejich informací o poměrech v ghettu byla ihned zahájena akce ve prospěch deportovaných a zřízen Fond pro sociální a humanitární účely, kterému poskytl finanční prostředky dánské ministerstvo sociálních věcí, soukromníci a soukromé spolky a organizace, a to i z církevních křesťanských kruhů. Byla vytvořena kartotéka deportovaných Židů. Přestože při německo-dánských jednáních byly do Terezína povoleny pouze balíky s oděvy, byla zahájena potravinová pomoc, kterou německé úřady trpěly. V prvním týdnu od 21. 2. 1944 odešlo každý druhý den deset balíčků, v druhém týdnu byl jejich počet zvýšen na dvacet a stále narůstal až na přibližně sedm desítek balíčků měsíčně. Byly zasílány doporučeně na jméno příjemce. Potravinové balíky měly standardní obsah, ovšem bez ohledu na židovské stravovací zvyklosti: 1,5 libry cukru, 2 libry sýra, 1 olejovky, 1 konzerva makrel, 1 konzerva vepřového masa, 1 libra párků, půl libry křehkého chleba, 20 kostek polévkového bujónu a kousek mýdla. Potravinové lístky na nákup obsahu vydával dánský zásobovací úřad a expedici zajišťovaly velké dánské loďařské firmy. Většina balíčků přicházela přes Švýcarsko nebo Švédsko.

Při jednání velitele táborové komandatury se židovským starším 14. 12. 1944³¹ byla avizována zásilka vánočních balíčků z Dánska, která měla dorazit v osmnácti bednách. Do rozhodnutí komandatury se balíky nesměly vydávat. Zásilky došly dvě - 23. 12. 1944 a 2. 1. 1945. Každá z nich obsahovala osmnáct beden s potravinovými balíčky, v první bylo 423 a v druhé 441 balíčků. Židovského staršího o tom na jednání s velitelem tábora informoval 12. 1. 1945 Baltrusch.³² Ze zápisu z jednání vyplývá, že příjem hromadných zásilek pro dánské Židy stvrzoval kromě židovského staršího také rabín dr. Friediger samotnými dopisy. Dopisy od židovského staršího, dr. Friedigera a seznam došlých balíčků se předávaly ve čtyřech kopiích spolu se stvrzenkami příjmu od jednotlivých příjemců komandatury.

Podle kopie dopisu dr. Friedigera z 9. 3. 1945 došla v únoru 1945 zásilka z prosince 1944 s deseti balíky svršků. V dopise potvrzuje, že balíky byly předány adresátům, odesílá podepsané stvrzenky jako přílohu a děkuje jménem svým i příjemců řediteli dánskému Červenému kříži Rostingovi.³³ Agendu s dánským Červeným křížem měl na starosti již zmíněný Baltrusch, kterému také židovský starší předložil stvrzenku dr. Friedigera pro dánský Červený kříž o příjmu zásilky s knihami.³⁴

Nacisté nejenže většinu humanitární pomoci zcizili již cestou, ale ty zásilky, které došly až do ghetta, posloužily jak pro obohacení jídelničky německé komandatury a pracovníků archivu RSHA, tak nacistické propagandě při návštěvě zástupců MVČK v ghettu. Židovský chlapec, který před dr. Rosselem obdržel konzervu se sardinkami, musel odříkat dopředu naučený text „Už zase sardinky“. Propagandistický film o ghettu, natočený českými Aktualitami mezi 16. 8. a 11. 9. 1944 na objednávku německých míst, zřejmě Ústředního úřadu pro řešení židovské otázky v Praze a jejího šéfa Günthera, v jedné ze 38 scén (podle rekonstrukce děje scény 14 - Pošta) zachycoval vězně v ghettu při přejímání balíčků na poště, zaplavené zahraničními zásilkami. V další scéně vězeň v kruhu rodiny došlý balík rozbaloval. Stejný obrázek byl zřejmě předveden i zástupcům MVČK v červnu 1944 a dubnu 1945.

Část obalu zásilky Červeného kříže ze Švýcarska do ghetta s adresním štítkem. /Soukromá sbírka, ČR/

Rückschein

Tagestempel

An Herrn, Firma
Frau, Frä.

Dipl. Ing. Foglar

in Wien IV / 50
Goldengasse 6

Wohnung
 (Straße, Hausnummer, Gebäudeteil, Stockwerk)

Postsache

(4. 42) * 3068 41

G 63 a Din A 6
 V. 2 § 23

Zpáteční lístek na balíkovou zásilku z Vídně, potvrzený poštovním úřadem v Bohušovicích nad Ohří 22. 6. 1943. /Soukromá sbírka, SRN/

Ablieferungsschein Nr. _____

Gegenstand: _____ Einlieferungs-Nr.: _____ Wert: _____

Gewicht: _____ aus (Einlieferungs-A): _____

abgesandt von: _____

an Clara Hanna Holm
Fluorenienstadt
Post Baurechnung

Nachgebühr *Rpfl*

Sendungen gegen Rückschein dürfen nur an den Empfänger selbst oder seinen Bevollmächtigten ausgehändigt werden.

Zustell-Ort Bemerk: _____

erhalten: _____

2507

194_____

20.6

Stvrzenka příjmu zásilky, potvrzená příjemcem v ghettu 20. 6. 1943. /Soukromá sbírka, SRN/